

Het 'Deilen' in het Speulderbos

Klaas Friso

Inleiding

Op de jaarvergadering van 21 november jongstleden kreeg het bestuur van het Puttens Historisch Genootschap een 'deelbiel' (deelbijl) overhandigd, geschonken door P.H. Borra uit Ermelo. Deze deelbijl dateert uit circa 1548 en werd gebruikt in het Speulderbos.

Hieronder wordt beschreven hoe het 'deilen' in dit bos plaatsvond.

De bosmaalschap van het Speulderbos kende in de 17^e eeuw twee holtrichters, die uit Harderwijk afkomstig moes-

De 'deelbiel' van het Speulderbos (foto: Ton Dorland)

ten zijn. Holtrichter Wolff Arntz Wolffsen heeft omstreeks 1646 een vrij uitvoerige '*Beschrijvinge van 't Speulderbosch*' vervaardigd, waaruit we het volgende ontlenen:

Het Speulderbosch leit meestendeel in 't ront omtrent 3 en een halve uire gaens in den ommegangk. Aen de Westsyde leit Sprielder Bosch alleen met een Vaertwegh (rijweg), die men Laeck noemt, van 't Speulderbosch affgescheijden; dicht bij dese wegh leit de plaijsierighe en aengenaeme Kuijle genant het Soll (Solsegat), hebbende een seer helderen echo. Het is hier soo liefflijk ende plaijsierigh, indien den ouden Nestor in de aengenaeme lentetijt hier waer, hij soude sich verheugen ende wederom jonck worden.'

Tot de maalschap behoorde niet alleen het bos maar ook het Speulderveld, vroeger bestaande uit heide. Binnen de grenzen

van het maalschapsgebied vielen bovendien de buurtschappen Houtdorp, Speulde en Drie.

Malendag

Elk jaar werd op de eerste zaterdag in augustus de jaarlijkse bijeenkomst van de malen van het Speulderbos gehouden. Tot 1641 vond de malendag plaats in het bos bij Drie onder de hoge beuken, in die tijd ook wel de 'Maelenbeucken' genoemd. Na 1641 gebeurde dit in de Onze Lieve Vrouwenkerk van Harderwijk.

Harderwijkers, Ermeloërs en Puttenaren waren in de Harderwijkse kerk broederlijk bijeen om de aangelegenheden met betrekking tot hun bos te bespreken. Elke maalman kreeg de gelegenheid om gebeurtenissen naar voren te brengen die zij gezien hadden of waarvan ze gehoord hadden *'die den bosch te na mochten wesen'*. Ook werd er natuurlijk gesproken over de jaarlijkse delingen in het bos. Gewoontegetrouw hadden die op 12, 13 of 14 september plaats. De malen plachtten de holtrichter te verzoeken: *'goet bier te verzorgen, twee oxhoofden goede wijn te kopen om als men gedeylt heeft te drinken ende samen vrolijck te wesen.'*

Delingen

Op de 'Deildag' verschenen 's morgens zeer vroeg enkele maalmannen per kar bij het huis van de oudste holtrichter. Na daar een brandewijntje te hebben genuttigd werd *'neffens de victualiekiste gezeten'*, naar het Speulderbos gereden en werd met de deling begonnen, een bijzonder ingewikkeld werk waarvan we de lezer van dit verhaal de beschrijving willen besparen.

Het werk, waaraan een kerfstok of een 'deelbiel' te pas kwam, duurde doorgaans twee dagen. Na afloop werd naar het St. Jorishuis in Harderwijk gereden om daar: *'de wijn op te steeken en de eerste smaeck daarof te nemen'*, een handeling, die niet bepaald met tegenzin werd verricht.

De volgende dag lieten de holrichters alle maalmannen van het bos nodigen. Ook de magistraat van Harderwijk werd gevraagd aanwezig te zijn. Drie dagen lang duurde het 'vet' waarover Wolffsen het volgende schrijft:

'Wat hoort men in dit drinken deser wijn aangenaeme propoosten (gesprekken), vraeije discoursen (redeneringen), lieflijke vertellingen!'

Natuurlijk ontstonden er ook weleens ruzies maar die bleken in het algemeen snel te worden bijgelegd. Maalmannen uit Ermelo en Putten deden aan de bijeenkomsten in het St. Jorishuis te Harderwijk spontaan mee. Op den duur zo spontaan dat moeder de vrouw de al te overdadige feesten niet leuk meer begon te vinden. Gevolg van één en ander was dat de Ermelose en Puttense maalmannen meedeelden voortaan niet langer meer aan de feestelijkheden - hoe gezellig ook - mee te doen. Zij vonden het billijk een vergoeding te vragen voor al hetgeen zij voortaan zouden ontberen. De Harderwijkers zagen de redelijkheid daarvan in.

+++